

МУЛТИКУЛТУРАЛНОСТ У ЖАРГОНИЗМИМА²

Жаргонизми су релативно стара појава у језику. Може се рећи да су континуанти тајних језика. У новије време говори се о жаргонизмима младих, па су речници са том лексиком често тако и насловљени. Њихово настајање последица је језичког раслојавања и они представљају само један вид таквог раслојавања. У овај лексички слој речи долазе из бројних других језика, али су и одраз културе краја у којем настају.

У овоме раду жаргонизми младих у Србији биће посматрани кроз призму мултикултуралности и мултијезичности на основу лексичког инвентара из објављених речника жаргонизама, али и на грађи преузетој из радова студентата србистике Филозофског факултета у Нишу.

Бројни су путеви којима лексичке јединице улазе у овај језички варијетет и често су одраз друштвено-историјских околности.

Кључне речи: жаргонизми, речи, лексеме, језик, мултикултуралност.

1. Увод

За жаргон се може рећи да је изникао на темељима тајних језика. Са њима га повезује чињеница да је намењен за споразумевање одређене групе људи, са тежњом да га они изван те групе не разумеју. Тајни језици су измишљени језици – вештачке творевине. Они су некада настајали у оквиру одређеног еснафа са циљем „тајног“ споразумевања међу припадницима те групације, неразумљивог онима изван те групације. Касније тајни језици постају идиом којим припадници неке друштвене групе међусобно комуницирају. Тај идиом постаје њихово средство идентификације и они настоје да неупућенима, тј. онима који тој друштвеној скупини не припадају, тај вид комуникације буде нејасан и непознат, тј. неразумљив.

Овај језички варијетет се приписује социолекту и последица је социјалног раслојавања језика. У својој лингвистичкој студији *Жаргон* Ранко Бугарски истиче да се под тим термином подразумевају релативно различи-

¹ jordana.markovic@filfak.ni.ac.rs

² Рад је рађен у оквиру пројекта *Дијалектолошка истраживања српског језичког простора* бр. 178020, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

ти варијетети и предлаже основну поделу на *стручни, субкултурални и омладински тип жаргона* (Бугарски 2003: 10). Овај последњи предмет је анализе у овоме раду. Проучавање овог језичког израза представља и последицу језичке политике, а на том плану жаргон је дуго посматран као изразито негативна појава. На српском језичком простору први речник жаргонизама јавио се 1976. и то је *Двосмерни речник српског жаргона и жаргону сличних речи и израза* Драгослава Андрића. Касније ће се јавити и други речници овога типа (вид. списак литературе). Опширнија студија која се бави „жаргоном пре свега са лингвистичког становишта ... на обухватан и систематски начин“, по речима аутора те књиге, на српском језичком подручју, јавиће се тек 2003. године. То је *Жаргон* Ранка Бугарског.

Ваља имати у виду да овај лексички фонд, по правилу, има своје специфичности једино на лексичком нивоу, будући да у осталим елементима тежи да се уклопи у језички систем. Из тих разлога би му требало посебну пажњу посветити у оквиру проучавања лексичког система.

У једном временском тренутку такав идиом бива ограничен на комуникацију међу припадницима неке маргиналне друштвене категорије, оне која припада криминалном миљеу. У новије време се говори о жаргону младих, тј. жаргон се веже за ту генерацију, па неки аутори тако насловљавају своје речнике жаргона. У таквим околностима овај вид језика треба посматрати као говор младих којима они желе да се разликују, а понекад и да буду несхваћени од старијих³. За природу овог језичког варијетета значајно је да се чланови групације која се њиме служи на тај начин међусобно идентификују као они који комуницирају уз помоћ тог групног жаргона, ограђујући се таквом употребом језика од осталих, чиме постављају једну врсту зида између себе и осталих припадника одговарајуће језичке и друштвене заједнице.

За жаргон се може рећи да је маргинална појава у поређењу са језиком као целином. Међутим, то не значи да овој језичкој појави не треба посвети одговарајућу пажњу. Одређене жаргонске форме карактерише кратковечност – јављају се нови жаргонизми, а престаје употреба старих, мада има и оних чије трајање се протеже кроз дужи период⁴. Стога би се могло рећи да је одлика жаргонске лексике њена несталност, односно њена непрекидна променљивост.

---

³ Бројни су називи за овај идиом. Бугарски истиче да су у употреби „алтернативни интернационални термини *арго* и *сленг*“ (2003: 12), као и домаћи термин *шатровачки*, за који тврди да је застарео и да „асоцира на тајне језике пре свега циганских черги“ и „новији али такође већ изашао из моде“ *фрајерски*. Чињеница је да су баш овим „раритетним“ терминима насловљени неки речници на нашем језичком простору.

⁴ Бугарски тврди: „Речи и изрази из ових жаргонских категорија често излазе из оквира појединих група, улазећи у шири оптицај као нека врста општег жаргона, и ту могу дуже да трају“ (2003: 10).

Жаргон младих може се посматрати као специфичан говор и као такав он ће бити информатор са бројним подацима из живота те популације. Између осталог жаргон ће бити и архива преплитања култура, којима млади неминовно бивају подвргнути. Дакле, мултикултуралност, свеprisутна у животу младих, своју потврду и траг мора имати и у жаргонском инвентару. Стога ће предмет овога осврта бити елементи мултикултуралности у жаргонизмима. За такву потврду употребљен је само делић инвентара. Грађа је преузета из семинарских радова студената србистике Филозофског факултета у Нишу и из објављених речника жаргонизама (вид. списак литературе).

2. Анализа грађе

Извори из којих су жаргонизми преузимани веома су различити. Као стални и непресушни извор јављају се страни језици⁵. Ова лексика даје потврду и о томе који су путеви којима она улази у овај језички инвентар. То може бити: школа, филм, музика, јавни живот, научна, технолошка, техничка и слична достигнућа, спорт, интернет, дечје игре, наркоманија итд. Овај инвентар садржи и зоониме, архаичну лексику, етнониме итд. Служи за именовање особа, осећања, радњи и сл. Одликује га и деонимизација, калкирање или језичка економичност.

Неки жаргони дошли су посредством књижевног језика. Одатле су преузете и неке лексеме из страних језика које су дошле као терминолошка лексика у одређеној професији. Једне су подвргнуте творбеној модификацији, а другима је приписана нова семантика.

2.1. Страни језици

2.1.1. Енглески језик. Један део потврде мултикултуралности архивиране у жаргону јесу свеprisутне речи из енглеског језика, којима обилују многи језици света, па и српски.

Тој врсти потврде припадају речи којима се припадници ове групе међусобно ословљавају. Паралелно са домаћом старом и веома фреквентном формом *brate*⁶ и новијом метатезираном *тебра*, млади веома често користе облик *френд*: То је мој *френд*/ моја *френица*; Где си *френд* и сл.

Доста је потврда за именивање појава, ситуација, осећања и сл. у свакодневној комуникацији лексемама из енглеског: *бед* – ‘лоше’, *бед трип* –

⁵ Занимљиво је истаћи да утицај страних језика није битна одлика сваког жаргона. Тако у раду *Жаргон као израз ученичке креативности* стоји: “Битна одлика школског жаргона јесте незнатна употреба речи из страних језика за разлику од жаргона осталих група (наркомана, криминалаца, проститутки), те можемо рећи да су ови жаргони у својој основи домаћи“ (Марковић 2003).

⁶ Старије женске особе ће некада у комуникацији употребити облик *сестро*.

‘непријатан догађај’, *бејби фејс* – ‘особа с дечјим лицем’, *бити у дауну* – ‘бити лоше расположен’, *гејмер* – ‘играч’, *дринк* – ‘пиће’, *екстра* – ‘веома добро’, *колнути* – ‘позвати телефоном’, *најс* – ‘лепо’, *фајт* – ‘туча’, *фејк* – ‘лажно’, *фенсер* – ‘онај који се превише сређује, покушава да прати моду, слуша фолк музику’, *хејтовати* – ‘мрзети, не подносити (кога)’, *хери* – ‘срце’ итд.

Из наведеног инвентара може се закључити да то није „књишки“ инвентар лексема, већ да је у српски жаргон ушао посредством филмова са енглеског говорног подручја којима је српско тржиште преплављено. Овај инвентар уједно пружа информацију и о жанровској припадности филмова којима је изложена српска популација.

Доказ томе је и податак да је путем филмова са тематиком о робијаши-ма стигао и *Алкатраз* (назив војног затвора у Америци), који је у српском жаргону попримио значење ‘школа’.

О начину преузимања лексема говори пример речи *кул* и дериват *кулирати*. Њихово значење је релативно разноврсно:

кул – ‘опуштено, хладно’, ‘супер’, ‘нешто добро, занимљиво’, ‘модерно’;
кулирати – ‘одмарати, опуштати се, одмарати мозак’, ‘игнорисати некога, не обраћати пажњу’ (Мама, *кулирају* те).

У енглеском под *cool* налазимо: I. 1. свежина, 2. прибраност II. 1. прохладан, 2. хладан, 3. прибран, 4. одличан, III. 1. расхлади, 2. охладити се (Бенсон 2005), из чега се види да је лексема вишезначна и у енглеском, али у српском жаргону је попримила и значења или семантичке нијансе каквих у енглеском нема. Овај податак говори о томе да са преузимањем речи не мора неминовно бити преузета и семантика или да се она може преузети, али јој се може додати и понеко ново, у језику из ког је реч преузета непознато значење.

Дакле, овакве лексеме долазе као последица агресивног наметања енглеског језика и енглеске културе на свим нивоима – преко школе, на телевизији преузимањем филмова са енглеског говорног подручја, уношењем производа из земаља са енглеског говорног подручја и сл.

2.1.2. Турски језик. Као сведочанство о културама које су у прошлости извршиле велики утицај на Србе (а тиме и српски језик) опстали су бројни турцизми. Будући да су у жаргону обично добили неко ново значење, може се рећи да су на тај начин „осавремењени“⁷, чиме су показали да се и даље боре за своју позицију.

Тако је стари, давно преузет термин из турског језика *абер* у жаргону, поред значења ‘вест’, попримио и ново значење – ‘јединица (оцена)’, али примењен на нове културне прилике, изузетно маштовито, прерастао је и у *абер-кутија* са значењем ‘радио-апарат’.

---

⁷ О утицају турског и о слабљењу тог утицаја у области жаргона говоре и бугарски лингвисти (Армјанов 1995. 47), што показује да је појава шира.

Овде долазе и друге бројне лексеме: *амза* – ‘глупак, будала’, *ћорак* – ‘неуспех, промашај’, *ћускија* – ‘глупак, будала’, *ћошка* – ‘девојка’, *муфташи* – ‘паразит, онај који се сналази на туђ рачун’, *сиктер* – ‘избацити некога’ и други.

Некада је веома тешко разлучити у овом лексичком инвентару маштовитост од чињеница. Као потврду налазим *акмаклук* – ‘будалаштина, глупост’, што по своме лику веома личи на турцизам. Међутим, код Шкаљића под *акмаца/атмаца* стоји 1. ‘кобац обучен за лов на птице’, тј. ‘врста сокола’ (Шкаљић 1979: 105). Наравно, увек ваља имати у виду да се преузета реч не мора у свему поклапати са стањем у језику из којег је преузета – може се узети реч, али не и значење, а то доказује и овај пример, уколико се посматра као турцизам.

2.1.3. Немачки језик. Свој траг оставио је и одлазак наших људи на привремени рад у Немачку. Отуда су дошли глаголи:

арбајтовати, а значење које је овај глагол попримио јесте: ‘напорно радити, обављати тешке физичке послове’, ‘бити на привременом раду у Немачкој’;

ајништанцовати – ‘стајати у месту’;

и: *аусвајс* – ‘исправа, пропусница, документ, легитимација, лична карта’.

Чини се да су сам избор и семантика преузетих лексема довољно речити. Они говоре све – шта се у том туђем свету и туђој култури сме (или мора), шта се не сме и без чега све то није ни могуће. Сме се (и мора) тешко радити, не сме се стајати, али све то се не може без *аусвајса*, ма којег.

Вероватно је истим путем дошло и *акшам*⁸ *шуле* – ‘вечерња школа’, што је кованица настала комбинацијом турског и немачког, а то је још једна потврда мултикултурланости, тј. последица је суживота Турака и Срба у Немачкој, где су се заједно нашли у једном временском тренутку.

2.1.4. Остали страни језици. Инвентар лексема из осталих језика није тако бројан у поређењу са претходним.

Дуго опстаје грчко *кефало* – ‘мозак’⁹, а мађарски *ашов* у жаргонизму добија значење ‘ружна девојка или жена’.

Занимљиво је истаћи да је мало речи из руског у овој категорији. То може упућивати на чињеницу да утицај руске културе, који историјски посматрано није занемарљив, није оставио значајан траг на овај друштвени слој или као да се на овај начин ова популација настоји удаљити од тог утицаја. Стога ми се чини да је раритетно употребљена глаголска лексема *закурити*, у значењу ‘задимити’, новијег датума.

⁸ Шкаљић има *акшам* као ‘први мрак’ (Шкаљић 1979).

⁹ У вези са овом лексемом може се поставити питање којим путем је она ушла у српски жаргон. Вероватније је да се то десило посредством књижевности са ликовима Ђрка или Цинцара у чијем језику се редовно јављала. Томе је свакако допринео Стеријин лик Кир Јање, али таквих јунака било је и у Сремчевим делима.

Лексемама из других језика, често и из класичних, обично (али не и увек) са помереном семантиком, именују се особе према карактеру, изгледу, добу, тј. према некој карактеристичној особини или према занимању¹⁰. Ове лексеме су по правилу у српски језик ушле раније у основном значењу и у жаргон су дошле из српског језика, с тим што је лексеми сада приписано сасвим ново значење, најчешће настало асоцијативним или метафорчним путем.

Тако ће бити: *афирмисана* – ‘жена лаког морала’, *асфалтуша* – ‘уличарка, проститутка’, *архив* – ‘старија особа’, *антика* – ‘старија особа’, *антиквар* – ‘мушкарац који се забавља са старијим женама’, *ауфингерка* – ‘мршава девојка’, *авијатичар* – ‘луд, неурачунљив човек’, *авион* – ‘згодна жена, згодна девојка’, ‘крупна, тј. дебела особа’, *авионка* ‘згодна девојка’, *архив* – ‘старија особа’, *артичока* – ‘развратна, ружна и стара жена’, *аграр* – ‘сељак’ итд.

О богатству и маштовитости, али и бројним и веома разноврсним утицајима сведоче и облици: *бијафра* – ‘врло мршава особа’, ‘преварант, варалица, лажов’, *борција* – ‘телохранитељ’, *ћевати* – ‘дебели прсти на рукама’, *монокл* – ‘масница на оку’ итд. Ови ликови су уједно и потврда сталне актуелности ове лексике и чињенице да су извори за њено богаћење непресушни.

Проучаваоци бугарског жаргона констатовали су готово идентичан утицај страних језика. Будући да је из овог осврта изостала опцена лексика (она је предмет засебног осврта), у овоме раду неки утицаји остали су без потврде. Та лексика показала би, између осталог, да је у српски жаргон (као и у бугарски) из ромског¹¹ дошла лексема за именовање женског полног органа, што се касније пренело и у жаргон.

2.2. Научна и техничка достигнућа. Неминовно је да са развојем цивилизације језик бива све богатији, а такав језик потом постаје извор за богаћење жаргона. У жаргон су лексеме улазиле из веома различитих сфера.

2.2.1. Лексика из области аутомобилизма. Аутомобилска индустрија донела је богат инвентар, који је нашао погодно тле у жаргонизму: *аблендовати* – ‘давати знак оком’, ‘узвраћати поглед’, *аблендуша* – ‘намигуша’, *акумулатор* – ‘стомак’, *ауспух* – ‘задњица’, *амортизери* – ‘женске груди’, *анласеровање* – ‘започињање удварања’, *педалирати* – ‘остави некога’, *добити педалу* – ‘раскинути’, *издрукати* – ‘одати кога, одати тајну’, *стартовати* – ‘укључити, покренути некога или нешто’, ‘започети удварање’ и сл. Овде ваља уврстити и: *пропелери* – ‘велике уши’, *падобранац* – ‘онај који дође непозван, непозвана особа’ итд.

¹⁰ Појаву именовања лица лексемама из других језика, пре свега енглеског, примећују и бугарски лингвисти (Армјанов 1995: 83).

¹¹ И термин шатровачки, као назив за овај језички идиом, потиче од ромске речи *шатра*.

2.2.2. Лексика из сфере технологије. Из домена технологије и технолошких достигнућа присутних у свакодневном животу дошла је бројна лексика која је ушла у жаргонски инвентар уз маштовиту, а често и веома духовиту промену значења. О томе сведоче следећи ликови: *бојлер* – ‘велики стомак’, *антене* – ‘коса која штрчи’, *хефталица* – ‘особа која се увек качи’, *буксна* – ‘цоинт’ итд.

2.2.3. Лексика из сфере интернета. Бројне лексеме непрекидно и агресивно улазе у жаргон из сфере интернета. У посматраном инвентару такве су: *сурфовати* – ‘претраживати по интернету’, *лајковати* – ‘исказивати симпатију за објаву на фејсбуку’, *скенирати* – ‘посматрати нешто веома пажљиво’, *линковати* – ‘послати линк неког сајта’, *субскрајковати* – ‘претплатити се’, *четовати* – ‘разговарати преко друштвених виртуелних мрежа’, *шеровати* – ‘поделити са неким (своје мишљење, своје симпатије)’ и сл.

Наравно, овде спада и: *нет* – ‘интернет’, *фб* – ‘фејсбук’.

Овај лексички инвентар резултат је утицаја професионално маркиране лексике чија се употреба раширила на све друштвене слојеве.

2.3. Известан број лексичких јединица дошао је из друштвеног и политичког живота, али и из света музике, филмова, укључујући и цртане филмове, књижевности итд.

2.3.1. Посредством филма дошле су форме типа: *Али-баба и четрдесет хајдука* – ‘професор са ученицима’. Вероватно је из филмова преузето: *камиказа* – ‘неко ко свесно срља у невољу’, а можда и *гето* – ‘крај, насеље’.

2.3.2. Из цртаних филмова су *штрумфови* – ‘полицајци’; а из света музике *ленонке* – ‘врста наочара’ (према певачу Џону Ленону који је носио наочаре таквог облика).

2.3.3. Овде се могу сврстати и лексеме настале у процесу деонимизације. На тај начин властито име прелази у апелатив: *анђелка* – ‘полицајка’, *анђелко* – ‘полицајац’¹², *анамарија* – ‘марихуана’, *аустралијанац* – ‘јединица (оцена)’, *Енглец* – ‘човек који се представља као неко ко ништа не зна’, *Јапанац* – ‘вредан човек’, *Индијанац* – ‘особа која се не уклапа у средину’, *бедуин* – ‘младић који је ретко сексуално активан’ итд.

Овде спадају и: *јапанке* – ‘врста обуће’, *амер* – ‘долар’ и сл. Наравно овде спадају и *ленонке*.

¹² Ова појава забележена је и код Бугара. Тамо ће полицајац бити *михаил* или *мишо* (Армјанов 1995: 77). Аутор наводи и податак да је у руском жаргону са овом семантиком у употреби лексема *гаврил* и даје објашњење у којем овај детаљ доводи у везу са празником полиције који се некада славио на дан Св. Архангела Михаила, а то потом доводи у везу са другим арханђелом Гаврилом. Ову појаву Армјанов посматра као резултат „на еднотипност у мисленето (Армјанов 1995: 77).

Облик *аустралијанац* настао је посредно, према *кенгур*, будући да у Аустралији живе кенгури, а овај лик у значењу 'јединица' дошао је посредством лексеме *кец*.

2.3.4. Поред бројних ликова етнонима са другачијом семантиком, јављају се и нове лексеме за етнике¹³ или државе:

Амер – 'Американац'; *Бетић* – 'Црногорац који се доселио у Србију (обично у Београд)'; *Дежела* – 'Словенија' и сл.

2.3.5. Из сфере митологије дошла је *талија* – 'срећа'.

2.3.6. Из света детињства, дечијих игара и играчака, дошла је *барбика* за девојку луткастог изгледа.

2.4. Неке лексичке јединице настале су семантичком трансформацијом (Карастојчева 1988: 32), а преузете су из књижевног језика. И у овој скупини има разноврсних извора: спорт, зоонимија, црква итд.

2.4.1. Лексика из сфере спорта. Из домена спорта преузето је: *екипа* – 'друштво', 'скуп блиских пријатеља'.

2.4.2. Лексика из сфере зоонимије. Из света зоонимије дошло је: *ајкула* – 'способна и агресивна особа', 'згодна (крупнија) жена', 'аутомобил', *амеба* – 'лењивац', 'кукавица', *акреп* – 'ружна особа', *аждаја* – 'врло способна и енергична особа', 'успешна пословна жена', 'строга професорка', *кенгур* – 'грудна носиљка за бебе', 'поштар', 'јединица (оцена)', *кенгурка* – 'висока девојка', *кер* – 'милиционер, полицајац', *кербер* – 'портир', *кечига* – 'јединица (оцена)', *кобац* – 'полицејски инспектор', *кобила* – 'висока, одн. крупна девојка или жена', *којот* – 'глупак', *кокошка* – 'примитивна жена, простакуша', *коњ* – 'глупак, неспретњак, трапавко'.

Неке речи из ове категорије дошле су посредством школе. У такве спада *амеба* у значењу 'лењивац, кукавица'.

Жаргонизми се често одликују вишезначношћу: *кенгур* – 'грудна носиљка за бебе'; 'поштар'; 'јединица (оцена)', *корњача* – 'аутомобил марке фолксваген', 'старица', 'ружна девојка, одн. жена'. Облици у мушком и адекватне форме у женском роду некада нису ни у каквој семантичкој вези, о чему сведочи *кенгурка* – 'висока девојка одн. жена'.

2.4.3. Лексика уз црквене сфере. Посредством цркве (а некада филмова са таквом тематиком) дошло је: *алелуја* – 'луд, неурачунљив', 'пијан', 'дрогиран', 'мртав'; *адам* – 'јединица' и сл. Можда овде треба уврстити и: *зид плача* – 'банкомат'.

---

¹³ Ово примећују и бугарски лингвисти, наводећи бројне примере типа *византиец* за Грка, *жабар* за Италијана, *плови* за Југословене итд. (Армјанов 1995: 68, 69).

2.5. Архаична лексика. Из језичке архиве преузета је домаћа лексема *пакљача* са значењем ‘висока, мршава особа’, мада је мало вероватно да они који се овом формом служе знају да је изворно значење ове лексеме ‘даска којом се удара по вешу при прању’.

Овде се може сврстати и *торбак* у значењу ‘торба’, при чему треба имати у виду да је у народном говору поред лика *торба*, у употреби и лик у мушкоме роду којим се означава друга, слична реалија.

У вези са лексиком овога типа може се говорити и о утицају дијалекта на жаргон, тј. о дијалекту као извору.

2.6. Да је ова лексика богата појмовима који се односе на криминогене радње и на слој са друштвених маргина сведочи лексика из света наркоманије. Жаргонска лексика је једно доба претежно сакупљана у круговима оних који су били изложени наркоманији (или је прикупљана из речничког инвентара те социјалне групације). Бројне лексеме из те сфере говоре и о путевима којима дрога улази на српско тржиште. Такве су: *албанка* – ‘албанска (јака) марихуана’; *авган* – ‘авганистански хашиш’ итд.

Некада су са претходном популацијом повезивани и припадници ЛГП популације. У овом тренутку може се тврдити и да жаргонска лексика иде укорак са најновијим трендовима, о чему сведоче примери: *транца* – ‘травестит’ (Она је транца, била је дечко), *гејчина* – ‘хомосексуалац’, *дерпе* – ‘хомосексуалац’, *лезбејка* – ‘хомосексуалка’ и др.

Изгледа да је у овом контексту ваљало истаћи да је *дејт* – ‘састанак двеју особа супротног пола’.

Бројни су и више или мање фреквентни и други посредници у богаћењу жаргонског инвентара.

1. Творбени модели жаргонске лексике

О творби жаргонизама доста опширно говори Р. Бугарски. Он посебно, као најпродуктивнији начин, издваја творбу суфиксацијом, издвајајући бројне суфиксе и посебно их обрађујући (Бугарски 2003: 17–105). Како је то показано у *Жаргону* Р. Бугарског, о овој одлици жаргона може се написати читава језичка студија. У овом делу рада биће означени само неки најтипичнији начини творбене или какве друге адаптације жаргонизама са циљем уклопања у српски језички систем.

Анализирана жаргонска лексика показује:

а. тежњу за уклапањем у језички систем:

а. 1. тако што се од основног облика, у духу српског језика, додавањем наставака гради:

а.1.1. именица:

фајтер – ‘борац’,

фенсерај – ‘снобизам, гиздавост, помодност’,

хејтер – ‘неко коме све смета’,

*клубинг*¹⁴ – ‘ноћни провод по клубовима’;

а.1.2. глаголска лексема:

хејтовати – ‘ширити негативну енергију’, ‘критиковати’, ‘мрзети’,

дринкати – ‘пити алкохолно пиће’,

колнути – ‘позвати телефоном’;

Вероватно је овим путем настао и облик *чекићати* од претходног *чет(овати)*.

Очигледно је да овој категорији припадају речи са домаћом основом а страним наставком, али и обрнуто – речи са страном основом а домаћим наставком.

б. тежњу за попримањем нових значења, тј. тежњу ка семантичкој трансформацији:

цимати се – ‘плашити се’, ‘малтретирати’, што показује да је глагол *цимати*, са првобитним значењем ‘позвати кога телефоном, али не пружити му могућност да се јави’¹⁵, временом семантички, па и градацијски, еволуирао, тј. попримио значење ‘плашити се таквог позива’, вероватно у случају када је такав позив непожељан.

Ове ће се форме касније деривирати: *цимати*: *исцимати (се)* – ‘уплашити (се), препастити (се) ‘; *коњ*: *коњар* – ‘простак’, *коњара* – ‘гаража’, *коњизам* – ‘којештарија, глупост’.

Како показују претходни примери, некада деривати задржавају значење основног лика, а некада сваки дериват поприма своје значење, па их повезује само формални гласовни склоп основе.

в. поједини ликови настали су као последица (истина шаљива) читања српске речи у духу енглеског језика: *ајвар* – ‘евро’.

г. економичност као битна језичка одлика своју потврду нашла је и у жаргону, што потврђују примери: *нет* – ‘интернет’, *фб* – ‘фејсбук’, *и* – ‘цабе, бадава’¹⁶ итд.

---

¹⁴ О суфиксу *-инг* у својој студији говори и Р. Бугарски: „Треба приметити да је посредни један обичан граматички наставак, у изворном језику сасвим безбојан и незанимљив, суво творбено помагало – али који, пренет у друго језичко окружење, од кога у значајној мери одудара, и сам добија особену вредност ... а та вредност у језику примаоцу није само творбена него је и симболичка, и управо то је оно чиме се „мистер *-инг*“ препоручује пажњи“ (2003: 87).

¹⁵ Овај глагол показује да су жаргони који у новије време улазе често једини ликови у адекватном значењу и готово је немогуће њихово превођење, тј. није могуће пронаћи постојећу лексему (или одговарајућу нову) која би била права замена. Разлози су у чињеници да дотле у дотичној култури није било таквог технолошког достигнућа, па тиме ни такве радње (у овом случају), те није ни било потребе за његовим, односно њеним именовањем.

¹⁶ У овој групи су две врсте скраћивања – једно је буквално скраћивање (*нет* са значењем ‘интернет’), а друго је употреба иницијала (*и* у значењу ‘цабе’). О овоме више у Бугарски 2003.

4. Дакле, ако је језик инструмент за изражавање културе заједнице која се тим језиком служи, онда је мултикултуралност којој смо сви неминовно изложени добила своју потврду у језику те заједнице, а то важи и за мању групу и говор којим се она одликује, тј. у овом случају за жаргон.

За жаргон се може рећи да је језик у малом. Будући да је жаргонска лексика специфична и требало би да се одликује затвореношћу система, често нам је за њено разумевање потребан контекст, о чему сведочи пример: *антена* – високи мушкарац, *антене* – танке ноге. Заправо, ваља имати у виду да је овај идиом често пун алузија, које није лако схватити ако се не припада групацији у којој су ти ликови настали. То је специфична стилски маркирана лексика. „Може се рећи да жаргонизми паразитирају на фонетско-фонолошком и граматичком систему једног језика, а разлике се прате готово искључиво на лексичком нивоу“ (Марина Катњић-Бакаршић, *Лингвистичка стилистика*, 1999: 84).

Жаргон је просторно и временски ограничен и неки језички елементи временом прелазе у категорију неутралних. Кретања у жаргонизмима која се тичу позајмљивања лексике, придавања нове семантике неким лексичким јединицама или творбеног преобликовања, говоре много о творцима тих облика – о томе ко је извршио утицај на ту друштвену групацију (некада и на цело друштво), какав је то утицај, одакле је дошао, а посматран у једном дужем временском периоду овај језички инвентар може пружити и податке о томе како и зашто је до тога дошло. Имајући у виду чињеницу да се језик не може одвојити од културе, жаргонизми се морају посматрати и као сведочанство о културним приликама у одређеном друштву (или његовом делу) и одређеном временском тренутку.

Чињеница је да жаргон по правилу представља разговорни језик свакодневице и да елементи жаргона у језику који се употребљава свакодневно има у говору сваког појединца. То намеће обавезу проучавања овог сегмента језика, а лепо сведочанство о томе представља податак да странци учећи српски језик морају да упознају и жаргон како би могли остварити успешну комуникацију. Ово је усмени вид комуникације и његово проучавање пружа допринос проучавању овог облика језика, што је посебно значајно када се има у виду чињеница да се језик базира на његовој употреби у језику добрих писаца, тј. на књишкој употреби.

Проучавање жаргонизама уједно представља и појачани интерес ка социолингвистичкој проблематици, тј. ка проучавању и некодификованих облика језика, чији резултати доприносе разрешавању бројних и теоријских и практичних језичких питања. Подаци до којих се оваквим проучавањима језика долази не говоре само о стању језика, већ пружају извор за свестрано проучавање живота носилаца овог идиома. Узроци ове појаве су социјално и психички условљени, а промена тих услова неминовно доводи и до промене у овом језичком инвентару. У њему се огледа и ниво образовања његових твораца, а он је у овој групацији раличит.

Проучавања жаргона доприносе и одгонетању међуутицаја различитих комуникативних подсистема. Утицај књижевног језика на жаргон је неминован, али видан је и обрнути процес, што доприноси богаћењу књижевног израза. Бугарски тврди: „А и жаргон у ширем смислу, када се устали у општијој употреби, може се преко разговорног језика постепено преливати у стандардни језик“ (2003: 11).

Бројни су путеви којима лексика улази у жаргон – књижевни језик, дијалекти, други социолекти, страни језици. Да би постала жаргонска, та лексика се подвргава променама – семантичким или творбеним и тек потом добија статус жаргона. Може се рећи да је творбена или семантичка измена заправо база за појаву жаргона. У тој метаморфози жаргон показује лексичку продуктивност и иновативност и семантичку експресивност (Бугарски 2003: 14).

Анализирани материјал показао је да су на српски омладински жаргон утицали бројни фактори, те је он заправо продукт и сведочанство преплитања култура које су у прошлости имале утицај на српско друштво у целини.

Извори и литература

I

- Андрић 1976: Драгослав Андрић, *Двосмерни речник српског жаргона (и жаргону сродних речи и израза)*, Београд: БИГЗ.
- Андрић 2005: Драгослав Андрић, *Двосмерни речник српског жаргона (и жаргону сродних речи и израза)*, Друго, знатно допуњено издање, Београд: Zepher Book World.
- Герзић 2000: Borivoj Gerzić i Nataša Gerzić, *Rečnik savremenog beogradskog žargona*, Beograd: Istar.
- Герзић 2012: Borivoj Gerzić, *Rečnik srpskog žargona (i žargonu srodnih reči i izraza)*, Beograd: Caligaph.
- Имами 2000: Petrit Imami, *Beogradski frajerski rečnik*, Beograd: NNK Internacional.
- Сабљак 1981: Tomislav Sabljak, *Šatra – Rječnik šatrovačkog govora*, Zagreb: Globus.

II

- Армјанов 1995: Георги Армјанов, *Билгарскиџт жаргон*, Универзитетско издателство „Св. Климент Охридски“, Софиј.
- Бугарски 2000: Ранко Бугарски, *Неки аспекти жаргонизације у нашем данашњем језику*, Јужнословенски филолог LVI, Београд 2000, 157–161.
- Бугарски 2003: Ranko Bugarski, *Žargon*, Lingvistička studija, Beograd: Biblioteka XX vek.
- Карастојчева 1988: Цветана Карастојчева, *Билгарскиџт младежски говор, Източници, словообразуване*, Наука и изкуство, Софиј.
- Марковић 2003: Јордана Марковић, *Жаргон као израз ученичке креативности*, Годишњак групе за српски језик, Година 14, бр. 7, Филозофски факултет, Ниш 2003, 105–122.

Марковић 2012: Јордана Марковић, *Информативност ученичких и студентских жаргонизама*. Историја в славјанске езици, литератури и култури. Сборник с доклади от Единадесетите национални славистични четения 19–21 април 2012, Том I – Езикознание, Универзитетско издателство „Св. Климент Охридски“, София 2012, 294–300.

III

Бенсон 2005: Morton Benson, *Englesko-srpskohrvatski, srpskohrvatsko-engleski rečnik sa gramatikom*, Niš: Zograf.

Катнић-Бакаршић 1999: Marina Katnić-Bakaršić, *Lingvistička stilistika*, Electronic Publishing Program, Budapest: Open Society Institute. [Преузето: 15. 1. 2016 са: rss.archives.ceu.hu/archive/00001017/01/18.pdf].

Шкаљић 1979: Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Sarajevo: Svjetlost4.

Јордана С. Марковић

MULTICULTURALISM IN JARGONISMS

Summary

Jargons appeared rather early in language. They might be regarded as the continuants of secret languages. Modern times consider them to be the language of the young, and they are named accordingly. Their origin is frequently related to other languages. Moreover, they reflect the culture of the surrounding they originate from.

This paper studies the jargons of the young people in Serbia through the prism of multiculturalism and multilingualism and the examples taken from the Serbian language, and is based on the lexical inventory from the published dictionaries of jargons.

The study shows that one of the sources of jargons present in this language is to some extent identical (anglicisms, in recent times), whereas other sources of jargons reflect social and historical settings and circumstances.

Key words: jargonisms, speech of young people, Serbia, anglicisms.